

Jókai Anna laudációja*

Lehet-e röviden méltatni olyasvalakit, akinek érdemei sehogyan sem férnek el kényelmes és kimódolt rubrikákban? Hiszen Jókai Anna *életműve* okvetlenül több kötetet sorozatánál: a szó keveseknél igazolódik annyira, mint az ő jellemzésekor, hiszen életének legtisztább kivételése, tárgyiasulása műveiben pillantható meg, magára a műre pedig valóban egy *élet* nyomja rá hitelesítő pecsétjét. Személyisége ezenfölül nemcsak önnönmagában, hanem külvilágában, azaz legfőképp olvasóinak tudatában, lelkében is összhangteremtésre vállalkozik; hogy valódi sikerrel, arra egyfelől tevékenységének már többek által említett „konszenzusteremtő” képessége, másfelől legújabb, *Ne féljetelek* című regényének példátlanul lelkes, hogy úgy mondjam, hálatelt fogadtatása a bizonyíték. Az 1998-ban megjelent műről eddig tizenöt elismerő recenzió jelent meg, hatása azonban nemcsak az irodalom céhén belül dokumentálható, hanem még elgondolkodtatóbb módon a szerző felé áradó rokonszenv, sőt szeretet mindennapi és mindennapos jelzéseiből is kiérezhető.

Ez a „siker”, ha egyáltalán szabad ezzel a fölöttébb hiteltelenné koptatott szóval illetnünk, mintha csak a fogadtatástörténetben is azt a fejlődésmenetet segítene kibontakoztatni, amely Jókai Anna életműve egészének is talán a legfőbb törvénye. A korai regények, novellák élénk visszhangját idézi fel, de – mondhatnánk profánul – ez a siker nem az a siker. Amaz még nagymértékben a szociológiai tényvalóság szenttelenül ható, valójában nagyon is szenvedélyes leleplezésének szólt; ez a jelenbeli már a regényben hatalmas és kitaró esztétikai erővel megidézett erkölcsi és lélektani problematikának, az öregedés és a méltó meghalás két személyre összpontosító folyamatrajzának, amelyben immár mindenki érdekelt.

Igen, az életmű belső törvénye a minduntalan magasabb fokon megvalósuló ismétlés, a spirális emelkedés transzcendens logikája. Hősei ugyanazokkal a benső és társas konfliktushelyzetekkel néznek szembe, de mindig magasabb szellemi, azaz pontosabban: spirituális igénnyel, az egyetemes időbe való bekapcsolódás mind tisztább távlatával. Az egyéni, esetleges történések egyre közvetlenebbül mutatnak túl önmagukon, a végességbe zárt emberi élet mind természetesebben nyílik meg önnön elő- és utóidejének, eredetvilágának és *majdani*, az egyszeri végen túli megtisztulásba és szabadulásba vezető útjának. A szereplők nincsenek kiszolgáltatva alkatuk végzetének: előbbre léphetnek utolsó percükig.

Mindehhez azonban az epikai világ megformáltságán át vezet az út. Jókai Anna – különösen nagyszabású tudatregénye, a *Napok* óta – minden művében új regényformát teremt. Például a *Jákob lajtorjája* a realisztikus megjelenítéshez immár hozzáadta a misztériumdráma bizonyos jegyeit; *Az együttlét* aprólékosan kidolgozott hely- és időegységét a tudatok rejtett egymásra vonatkoztatása mélyítette el. A *Ne féljetelek*ben eleve több síkon zajlik minden történés: a húsz évre terjedő regényidőben olyan belső mo-

* A CET Közép-Európai Irodalmi és Kulturális Társaság Elnöksége 1999-ben Jókai Anna írónak és Miro Gavran horvát költőnek, drámaírónak ítélte oda a CET Irodalmi-díjat, minden évben egy magyar és egy nem magyar közép-európai írónak adományoznak. Kedves szerzőnket köszöntjük ezzel a laudációval, mely szeptember 29-én hangzott el a Pesti Vigadóban.

nológok tudósítanak az eseményekről, amelyek a személyiség önfejlődésének, tökéletesedésének vágyott céljához mérnek minden külső mozzanatot. – S mégsem szabad azt hinnünk, hogy ebben a világképben valamely formális rangsor *eleve* alacsonyabb létszintre helyezi a mindennapiságot, s csupán a példázat illusztratív szerepét szánja a testi-anyagi életvalóságának. Jókai Anna hol szigorúan, hol megindultan, de mindenkor úgy mutatja be az ember köznapiságának és pillanatnyi örömeinek valóságát, hogy ez a sík egy szemernyt sem veszít fontosságából. A lényeg a kölcsönös viszonyításban van: a hétköznapiságnak egy magasabb létrendre kell mutatnia, a transzcendens eszmények és értékek világának pedig az élhető életben kell igazolódnia. Mindenekelőtt a szeretettel teli részvét, a részvétteljes szeretet cselekvő lélektanában.

Jókai Anna legújabb regénye talán épp azzal a tulajdonságával *felel meg* legtisztábban az ezredfordulónak, amely szinte társtalanná teszi mai irodalmunkban: etikum és esztétikum összekapcsolásával, amely a spirituális irányultság úgyszólván természetes következménye. Kevés az ihlető mester is: Goethe, Tolsztoj, a magyarok közül a kései Kodolányi és Hamvas Béla, Várkonyi Nándor juthat eszünkbe. Szó szerint egyedülálló ma ez az életmű, de úgy vélhetjük: nem lesz mindig *annyira* az, talán mind kevésbé lesz az. S úgy lehet, ezt Jókai Anna kívánja leginkább.

Az ünnepektől egyébként számos tisztséget visel, de nem azért, hogy önmagát tüntesse ki vele, hanem azért, hogy mindennapi cselekvéssel segítsen a rászorulókon, akik persze az irodalmi életen kívül, s belül is számosan vannak. S akik tapasztalták ezt a szelíd, de elszánt, határozott, sokszor észrevétlenül munkálkodó segítőkészséget, alighanem *eleve* többnek, nélkülözhetetlenebbnek érzik személyiségét, mint ha „pusztán” kiváló művek kiváló szerzője volna. Igaz, ezeknek a műveknek a kiválósága nem jelentéktelen mértékben abból származik, hogy ember, segíteni is kész és segíteni is tudó ember áll mögöttük. Ezért valamennyi olvasója külön is köszönetet mondhat Jókai Annának.

Bárdos László